

İngiltere’de Selefilik Hareketine Sufi Gelenekçi Akımların Karşı Duruşu

Counter Attack of Sufi-Oriented Traditional Movements Against the Salafi Movement in England

Aydın BAYRAM

Artvin Çoruh Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi, Artvin, Türkiye

öz

İngiltere’deki azınlık topluluklar arasında en fazla nüfusa sahip olan Müslüman toplumun kendi içinde mezhebi unsurların etkin olduğu bir gerçekliktir. Son çeyrek yüzyılda özellikle küresel çapta adından sıklıkla bahsettiren Selefilik hareketinin İngiltere’de yaşayan Müslümanlar üzerine etki ettiği bilinmektedir. Temel hedefleri arasında inanç ve ibadetler açısından standart bir Müslüman yapısı oluşturmak isteyen Selefilik hareketi, özellikle İngiltere’de dünyaya gelmiş genç Müslümanları hedef kitlesi olarak görmekte ve onları kendi safalarına dâhil etmek için bir gayret sarf etmektedir. Diğer taraftan karşısında geleneksel din anlayışını korumak isteyen Barelvi ve Deobandi gibi Hint-alt kıtası kökenli Süfi eğilimli akımlar da Selefilik akımının karşısına çıkıp onların radikal olarak adlandırılacak anlayış ve uygulamalarını eleştirmektedir. Bu makalede İngiltere’de İslâm’ı temsil etme noktasında Selefilik hareketinin faaliyetleri ile geleneksel din anlayışını muhafaza etmek isteyen Süfi eğilimli hareketlerin karşı atakları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Selefilik, İngiltere, Tasavvuf, Gelenekçi Akımlar, Diyobendiyye, Barelviyye.

ABSTRACT

It is a fact that the sectarian elements are effective in the Muslim community, which has the largest population among the minorities in England. It is known that the Salafi movement, which has gained a global reputation in the last quarter century, has had an impact on Muslims living in England. The Salafi movement, which wants to create a standard Muslim structure in terms of belief and worship among its main goals, sees young Muslims born in England as its target audience and makes an effort to include them in its ranks. On the other hand, Sufi tendencies of Indo-subcontinent origin such as Barelvi and Deobandi, who want to preserve the traditional understanding of religion against them, also oppose the Salafi movement and criticize their understanding and practices that can be called radical. In this article, the activities of the Salafi movement at the point of representing Islam in England and the counter-attacks of the Sufi-oriented movements that want to preserve the traditional understanding of religion will be examined.

Keywords: The History of Islamic Sects, Salafism, England, Sufism, Traditional Movements, Deobandism, Barelvism.

GİRİŞ

Tarihçiler İngiltere’nin İslâm’dan haberdar olmasını sekizinci yüzyıla kadar götürseler¹ de Müslümanların bu ülkede büyük topluluklar olarak yerleşip yaşamaya başlamaları yirminci yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir.² Özellikle sanayide iş gücünde istihdam edilen Müslüman göçmenler 1960’lı yıllardan itibaren anavatanlarından eş ve çocuklarını da yanlarına alarak gayri-müslim bir ülkede azınlık olarak yaşamaya karar vermişlerdir.³ Bugünlerde yaklaşık üç milyon Müslümanın İngiltere’de yaşadığı bilinmektedir.⁴ Müslümanlar hakkındaki verilerden hareketle Müslüman nüfusun neredeyse yarısının genç ve Britanya doğumlu Müslümanlardan oluştuğu söylenebilir.⁵ Gayri-müslim bir ülkede yaşamının avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Ancak bunlar bakış açılarına göre farklılık arz edebilir. Genel olarak, azınlık statüsünde dini ve sosyal açıdan diğer azınlıkların elde ettiği temel hak ve faydalardan mahrum olmak, islamofobi ile her an karşı karşıya gelme ihtimâli, ırkçılık ve sair hususlar İngiltere’de Müslümanların karşılaştığı olumsuz durumlardan bazılarıdır. Avantaj olarak da küresel İslam toplumunun (ümme) bir parçası olarak diğer etnik ve mezhebi unsurları bir arada görme imkânı, tarihsel ve kültürel farklılıklardan haberdar olma ve onlara saygı duyma gibi hususlar sıralanabilir.

Geliş Tarihi/Received: 09.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 23.05.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Aydın BAYRAM

E-posta: aydinbayram@artvin.edu.tr

Atf: Bayram, Aydın. "İngiltere’de Selefilik Hareketine Süfi Gelenekçi Akımların Karşı Duruşu". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 57/1 (Haziran 2022), 46-54.

Cite this article: Bayram, Aydın. "Counter Attack of Sufi-Oriented Traditional Movements Against the Salafi Movement In England". *Journal of İlahiyat Researches* 57/1 (June 2022), 46-54.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

1 Humayun Ansari, *The "Infidel" Within: The History of Muslims in Britain, 1800 to the Present* (London: C. Hurst, 2003), 16-17.

2 Jorgen Nielsen, *Muslims in Western Europe* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004), 161.

3 Sophie Gilliat-Ray, *Muslims in Britain: An Introduction* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 60-72.

4 İngiltere’de en son Mart 2021’de yapılan nüfus sayımının verileri henüz açıklanmadığı için günümüzde Müslümanların sayısı hakkında ancak tahminler yapılmaktadır. 2011’de yapılan nüfus sayımında Müslümanların sayısı 2.7 milyon idi. Bu veri, Ulusal İstatistik Ofisi’nin (Office For National Statistics, ONS) yayımlanmış olduğu belgeden alınmıştır. Bk. http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?newquery=*%26newofset=25&pageSize=25&edition=tcm%3A77-286262 (Erişim 13 Aralık 2012).

5 <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20160105215235/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/detailed-characteristics-for-local-authorities-in-england-and-wales/sty-religion.html> (Erişim 7 Aralık 2021).

İngiltere'deki Müslümanların büyük çoğunluğunu Hint-alt kıtasından gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bunların içinde de Hindistan ve Bangladeşli olanlara nazaran Pakistanlı (%37) Müslümanların sayısı daha fazladır.⁶ Hint alt kıtasında Müslümanların İslamiyet'i kabul etmelerinden bu yana tasavvuf yaşam biçiminin oradaki Müslümanlar için önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Kırsal kesimden İngiltere'ye göç eden Müslümanların büyük çoğunluğu Nakşibendi, Cîştî ve Kadiri tarikatlarına mensup olmalarına rağmen çeşitli bölgesel silsilelere ve bireysel pîrler etrafında şekillenen bir sufi yapılanma içerisinde oldukları gözlenmektedir.⁷

Hindistan'da 1857 yılında Müslümanların İngilizlere karşı gerçekleştirdiği Sipâhî ayaklanması neticesinde Müslümanlar genelde dinlerini daha iyi yaşayabilmek için Delhi'nin kuzeyinde kalan kasabalarda yaşamayı tercih etmişlerdi. Buldukları yere nispetle ülke genelinde açmış oldukları geleneksel eğitim tarzıyla adlarından söz ettiren Diyobendiyye (Deobandi) hareketi ile kırsal kesimde pek çok Müslümanın müntesibi olduğu Sufi Barelvi hareketi İngiltere'de kurumsallaşma çabası içerisinde girmiş ve büyük ölçüde bunda başarılı olmuşlardır.⁸ Birincisi eğitim-öğretim faaliyetleri ile meşhur iken; ikincisi ise Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve evliyaya aşırı tazimi benimseyerek tasavvuf kültürünü ön plana çıkaran bir mizaca sahiptir. İngiltere'deki Hint-alt kökenli Müslümanların büyük çoğunluğu Barelvî olarak tanımlanmaktadır.⁹

Hint alt kıtasındaki konularına göre hem Deobandiler hem de Barelviler, Nakşibendiyye tarikatı silsilesine bağlı tasavvufî gelenek içerisinde değerlendirilir. Ancak aralarındaki fark, her iki grubun dine yaklaşım biçimlerinde sergiledikleri tavırla ayırt edilebilir. Birincisi dine ıslahatı ve yenilenmeyi (reformist) savunurken; ikincisi ise geleneği ön plana çıkararak gelenekçi (traditionalist) bir yaklaşım sergilemektedir. Metcalf, bu iki grup arasında kronikleşen tartışma konularının genelde Hz. Muhammed (s.a.s.) ve evliyanın konumu etrafında geliştiğini aktarmaktadır.¹⁰ İngiltere'deki görünüşleriyle Deobandiler'in reformist bakış açısıyla dinin aslında olmayan şeyleri temizleme ve ıslah etme iddiasıyla hareket ettikleri; Barelvilerin ise dine bid'at ve hurafeler soktukları iddia edilmektedir.¹¹

Selefilik ya da Selefiyye genelde dine sonradan sokulan dini ve kültürel unsurların bertaraf edilerek Kur'an ve sünnetin rehberliğinde peygamber ve ashabının yaşam tarzına dönmeyi esas alan bir hareket olarak tanımlanır.¹² Bu anlayışa göre, tarih boyunca Müslümanlar peygamberin göstermiş olduğu ideal Müslüman tipinden uzaklaşarak dinin kaynaklarını yorumlarken akıl ve mantık ilkelerine başvurmuştur. Dolayısıyla burada asıldan ve vahiyden uzaklaşma söz konusudur. Selefilik hareketinde öze veya asla dönme mottosu önemli bir yer işgal etmekte ve retorik bunun etrafında gelişmektedir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki çok kapsamlı Selefilik kavramıyla terörist gruplardan el-Kaide ve Boko Haram ile şiddet eğilimi olmayıp dinî gerçekten doğru yaşamayı gaye edinen kesimler de nitelendirilebilmektedir. Bundan dolayı Selefi kavramı çeşitli anlamlarda ve birbirinden farklı topluluklar için kullanılan geniş kapsamlı bir terim haline gelmiştir.

Günümüzde Selefilik hareketi, on sekizinci yüzyılda Arap yarımadasında bir isyan hareketi olarak ortaya çıkan Vehhabilik ile ilişkilendirilmekte hatta zaman zaman eş anlamda kullanılmaktadır. Özellikle Suudî Arabistan Krallığı'nın kurulmasında büyük payı olan bu zihniyete varoluşsal (ontolojik) vefa borcunu ödemek için bu zihniyeti 1970'li yıllardan itibaren bütün dünyaya ihraç etme girişimleri sadece akademik çevrelerin değil aynı zamanda güvenlik ve siyaset çevrelerinin de ilgi odağı olmuştur.

Müslümanların azınlık olarak yaşadığı İngiltere'de de özellikle genç Müslümanların bu zihniyete dahil edilmesi için Selefi/Vehhabî davetin etkin olduğu ifade edilmektedir.¹³ Bu makalede, İngiltere'de Selefi hareketin gelişim seyri verildikten sonra bu ülkedeki faaliyetleri ele alınacaktır. Hedef olarak seçmiş oldukları genç-Müslümanlara ne vadettikleri ve gelenekçi İslam anlayışını benimseyen tasavvuf meyilli akımların Selefilik hareketine karşı ne gibi argümanlar geliştirdikleri incelenerek İngiltere'de İslam'ı temsil etme noktasında nasıl bir görünüm arz ettikleri yansıtılmaya çalışılacaktır.

1. SELEFİ HAREKETİN İNGİLTERE'DE KURUMSALLAŞMASI

Selefi harekete mensup olanlar genelde aynı amaç etrafında temerküz etmektedirler. İslam tarihinde ilk üç kuşak Müslümanlarının yaşamış oldukları ideal inanç ve pratik uygulamalarına ulaşma temel hedeftir. Ancak, Selefilik hareketi metot olarak çok çeşitlilik göstermektedir. 2006 yılında yazılmış bir makalede günümüzdeki Selefilik hareketinin çeşitliliğinin Suudî Arabistan merkezli olduğu yansıtılmaktadır. İlgili makalede, bu amaç etrafında kendilerini sadece dini hususlara adayan yüksek ulema meclisi (purist), hem dini hem siyasi birliklelikle bu amacın gerçekleşeceğine inanıp ulema meclisini kritik eden genç oluşum (politico) ve bunun gerekirse şiddete başvurmak suretiyle gerçekleşebileceğine inananlar (jihadi) şeklinde üçlü bir tipoloji ile Selefilik hareketinin metot noktasında ayrıldığına işaret edilmektedir.¹⁴

Bu tipolojideki çeşitlilik Orta Doğu'daki gelişmelere bağlı olarak zamanla İngiltere'de de kendisini göstermiştir. 1970'li yıllardan itibaren İngiltere'de girilen pek çok cami ve kültür merkezinin finanse edilmesinde Suudî Arabistan'ın katkısına dikkat çeken araştırmacılar, Suudî Arabistan'ın bunu Selefi davayı yaymak için gerçekleştirdiğini iddia etmektedirler.¹⁵ Selefilik hareketini yasal olarak bir organizasyonla temsil etme görevini üstlenen Hint kökenli Muhammed Manvar Ali (künyesi Ebû Muntasir), 1984 yılında Sünnet Metodunu İhya Cemiyeti (Jam'iyyah İhya Minhaaj al-Sunnah, kısa adı JIMAS) adıyla bir dernek kurmuştur.¹⁶ Selefi davayı yaymak için misafir aktivistlerin yanı sıra

6 <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20160105215235/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/detailed-characteristics-for-local-authorities-in-england-and-wales/sty-religion.html> (Erişim 6 Ocak 2022).

7 Ron Geaves, *Sectarian Influences Within Islam in Britain with Reference to the Concepts of "Ummah" and "Community"* (Leeds: Leeds University, 1996), 101-103.

8 Geaves, *Sectarian Influences Within Islam in Britain*, 101.

9 Philip Lewis, *Young, British and Muslim* (London: Continuum, 2008), 99.

10 Barbara Daly Metcalf, *Islamic Revival in British India: Deoband, 1860-1900* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1982), 301-302.

11 Geaves, *Sectarian Influences Within Islam in Britain*, 103.

12 M.Sait Özervarlı, "Selefiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2009), 36/399-402.

13 Jonathan Birt, "Wahhabism in the United Kingdom: Manifestations and Reactions", *Transnational Connections and the Arab Gulf*, ed. Madawi al-Rasheed, Routledge Research in Transnationalism (London: Taylor & Francis, 2005), 168-184.

14 Quintan Wiktorowicz, "Anatomy of the Salafi Movement", *Studies in Conflict & Terrorism* 29/3 (01 Mayıs 2006), 207-239.

15 Madawi Al-Rasheed, "Saudi Religious Transnationalism in London", *Transnational Connections and the Arab Gulf*, ed. Madawi al-Rasheed, Routledge Research in Transnationalism (London: Taylor & Francis, 2005), 156; Sophie Gilliat-Ray, *Muslims in Britain: An Introduction*, 71; Jonathan Birt, "Wahhabism in the United Kingdom: Manifestations and Reactions", 168.

16 Sadek Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim youth", *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, ed. Roel Meijer (New York: Columbia University Press, 2009), 354.

özellikle anadilleri İngilizce olup Medine İslam Üniversitesi, Da'va fakültesinden mezun olan Abdurrahîm Green, Ebû Süfyan, Abdulhakk Baker gibi mühtediler de Jimas vasıtasıyla çeşitli kurs, seminer ve konferanslar vermek suretiyle etkin olmuşlardır.¹⁷

Londra'nın kuzeyinde Ipswich kasabasında günümüzde bir eğitim derneği olarak faaliyetlerini sürdüren Jimas¹⁸, 1990'lı yılların ortalarına kadar İngiltere'de Selefi hareketin merkezi olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Her beşerî oluşumda olduğu gibi Jimas içerisinde de zaman zaman fikir ayrılıkları olmuş ve Suudî Arabistan'daki Selefilik içi ayrışmaların izleri burada da görülmüştür.¹⁹ Jimas'ın kurulmasından itibaren önemli görevler üstlenen aktivistlerden biri olan Ebu Hatice künyesiyle meşhur Abdulvahit, Jimas'ın siyasal İslam kanadına yaklaştığını iddia ederek 1996 yılında kendisi gibi önde gelen diğer selefi da'ilerle (Ebu İyad ve Faysal Malik gibi) Selefi İslam Toplulukları Birliği Kurumu'nu (Organisation of Associated Salafi Islamic Societies, kısa adı OASIS) İngiltere'nin önemli şehirlerinden biri olan Manchester'da kurmuştur. Bu kuruluşun temel amacı daha önce siyasal İslam'ın İngiltere'deki önemli temsilcilerinden olan Cemaati İslamî'nin üniversitelerde örgütlenmiş İslam Toplulukları Öğrenci Federasyonu (Federation of Student Islamic Societies, kısa adı FOSIS) adlı genç kanadına rakip olarak genç Müslümanlara gerçek İslam'ı ulaştırma olarak tanımlanabilir. Ebu Hatice ve arkadaşları Oasis ile İngiltere'nin genelindeki üniversite kampüsleri ve İslamî merkezlerde Selefi davayı yaymayı hedeflediklerini ifade etmektedir.²⁰ Oasis'ten sonra İngiltere'nin diğer büyük şehirlerinde ve Müslümanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde çeşitli isimler adı altında farklı kurumlar da oluşturulmuştur. Birmingham şehrinde 'Salafi Institute', Selefi literatürün basım ve yayın organı olan 'Salafi Publications' ve daha geniş kitlelere İngilizce olarak ulaşılabilecek 'salafi.com' adlı web sitesi²¹ bunlardan bazılarıdır. Ebu Hatice ve arkadaşlarının Birmingham ve Manchester merkezli olarak kurmuş oldukları bu organizasyonlarla temel olarak Haricilerin tekfir ve isyan doktrininden beslendiklerini iddia ettikleri Hasan el-Benna, Ebu A'la Mevdûdî ve Seyyid Kutub gibi kimselerin öncülük ettiği İhvanî Müslimin, Kutubist, Sururist ve Tahriri gibi radikal akımlara ve onların görüşlerine karşı mücadele etmenin yanı sıra basım-yayın faaliyetleri ile gerçek İslam'ın ne olduğunu ortaya koyma gibi önemli bir sorumluluk üstlendikleri iddia edilmektedir.²²

Jimas ve Oasis'ten ayrı olarak Selefi hareket içerisinde değerlendirilen siyasî yönü ağır basan diğer bir oluşum daha vardır ki buna öncülük eden isimlerin başında Suhaib Hasan, Bilal Philips ve Muhammed Surur gibi öncü Selefiler gelmektedir. Ancak bu isimler yeni bir organizasyon kurmaktan ziyade bireysel olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Onları Selefi hareket içerisinde farklı kılan husus Suud merkezli Selefi görüşe aykırı hareket ettiklerinden dolayı bir nevi aforoz edildikleridir. Bu kişilerin ilk başta Jimas ile faaliyetlerde buldukları ancak sonraki süreçte hareket içerisindeki tasarruflarından dışlandıkları sonucuna ulaşabiliriz. İlk olarak, Birmingham'da önemli Selefi bir merkez olan "Merkez-i Cemiyet-i Ehl-i Hadis" teşkilâtının başkanlığını bir süre yürüten Suhaib Hasan'ın İngiltere'deki diğer İslamcı akımların (İhvanî müslimin ve Cemaati İslami) fikir ve eylemlerini desteklemesi hatta Şiilerle dirsek teması kurarak birtakım etkinliklerde bulunması²³ onun hareket içerisinde artık anılmamasına yol açmıştır. Adı geçen merkez, bugün Birmingham şehrinde Green Lane Mosque olarak meşhur Selefi bir merkez olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Tarihi incelendiğinde bu merkezin başkanlığını yapan Suhaib Hasan'dan bahsedilmemesi ilginçtir.²⁴

İkincisi, akademik faaliyetleriyle ön plana çıkan Ebu Emine künyesiyle meşhur Jamaika asıllı mühtedi Bilal Philips'tir. O da Medine İslam Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Selefi davayı yaymak için İngiltere'ye gelmiş ve orada da İslami ilimlerde doktor unvanını almıştır. Selefi davanın dışlamasıyla kendi kurmuş olduğu akademik organizasyonlarla faaliyetlerine devam eden Bilal Philips, açık öğretim Uluslararası İslam Üniversitesi yöneticiliğini yürütmektedir. Kendisi hakkında diğer Selefilerin yapmış olduğu suçlamaları kabul etmemektedir.²⁵

Üçüncü olarak, aslen Suriye asıllı ve İhvanî Müslimin hareketine mensup iken 1960'lı yıllarda Suudî Arabistan'a göç eden Muhammed Surur'dur. Suudî Arabistan'da hem çeşitli medreselerde ders vermiş hem de önde gelen Selefi ulema ile bir arada olma imkanını elde etmiştir. İngiltere'ye göç ettiği yılda Jimas kurulmuş, kendisi de Birmingham şehrinde "Dâr al Arkam" adlı bir yayınevi kurmak suretiyle görüşlerini yaymaya başlamıştır. Kuveyt'in işgal edilmesi sürecinde özellikle "Sunnah" adlı dergide Suudî Arabistan'ın politikasını eleştirmesiyle Selefi hareketten uzaklaştırılmıştır. Surur'un Müslümanların birbirlerine kol kanat germeleri ve kanlarını dökmemeleri hususunda Orta Doğu'daki Müslümanları ılımlı olmaya çağırın bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.²⁶

İngiltere'de Selefilik hareketi içerisinde radikal fikir ve fetvalarıyla meşhur olup "Cihâdî Selefilik" içerisinde değerlendirilen Jamaika asıllı mühtedi Abdullah el-Faysal, Ürdün-Filistin asıllı Ebu Muhammed el-Makdisi ve Ebu Katade el-Filistin²⁷ gibi isimleri de burada zikretmek gerekir. Bu kişilerin cihad ve tekfir söylemleri İngiltere'deki Selefilik hareketi içerisinde büyük kaygı uyandırmıştır.²⁸ Nitekim bu kişiler, küresel çapta bütün Müslümanları töhmet altında bırakan terörist saldırıların cevazına dair fetva ve eylemleri dolayısıyla önce İngiltere'de mahkûm edilmiş sonra da Amerika'ya teslim edilmişlerdir ve yargılanmaları hâlâ devam etmektedir.²⁹

Burada adı zikredilen kuruluşlara ek olarak Müslümanların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde Selefi karakterli pek çok mescit ve kültür merkezi bulunmaktadır. 1994 yılında Londra'nın Kuzey'inde açılan Luton Islamic Centre,³⁰ Londra merkezde bulunan The Islamic Cultural

17 Birt, "Wahhabism in the United Kingdom: Manifestations and Reactions", 172.

18 <https://www.jimas.org/about-us/> (Erişim 5 Ocak 2022).

19 Sahve hareketi diye bilinen Selefilik içindeki yapılanma daha çok siyasî olaylarda Suudî Selefilik bakış açısına karşı çıkarak onları ciddi şekilde eleştirdikleri aktarılmaktadır. Bk. Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslamî Hareketlere Olan Etkisi", *Tarih ve Günümüzde Selefilik: Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı*, ed. Ahmet Kavas (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014), 501.

20 <https://abukhadeejah.com/may-1996-oasis-salafi-publications-a-new-approach-to-salafi-dawah/> (Erişim 8 Şubat 2022).

21 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 365.

22 <http://www.salafipublications.com/sp/> (Erişim 12 Ocak 2022).

23 Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslamî Hareketlere Olan Etkisi", 497.

24 <https://www.greenlanemasjid.org/about/history-of-green-lane-masjid/> (Erişim 2 Şubat 2022).

25 <https://bilalphilips.com/about/> (Erişim 13 Ocak 2022).

26 <https://www.surour.net/> (Erişim 12 Ocak 2022).

27 <https://www.jihadica.com/abu-qatada-al-filastini-i-am-not-a-jihadi-or-a-salafi/> (Erişim 4 Ocak 2022).

28 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 364.

29 İlgili haberler için sırasıyla bk. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/2829059.stm (Erişim 4 Ocak 2022); <https://www.bbc.com/news/uk-11701269> (Erişim 4 Ocak 2022).

30 <https://luttonislamiccentre.com/about/> (Erişim 2 Şubat 2022).

Centre ve Al-Muntada al-Islami³¹ gibi kültür merkezleri bunlardan bazılarıdır. Uluslararası uydu yayını yapan Islam Channel ve Peace TV gibi televizyon kanallarını da belirtmek gerekir.

İngiltere'deki Selefi hareketin birleştiği ortak nokta teolojik olarak Hz. Muhammed (s.a.s) ve ilk kuşak Müslümanlarının dini yaşam biçimine ulaşmayı arzu etmeleridir. Ancak yukarıda da yansıtmaya çalıştığımız gibi her grup inhisarcı bir yaklaşımla sadece kendisinin Hz. Muhammed'in (s.a.s) inanç ve uygulamalarını gerçekleştirdiğini iddia etmektedir. Diğerlerinin ise doğru inanca sahip olsalar bile uygulamada başarısız olabilecekleri savunulmaktadır. Dolayısıyla, Hz. Muhammed (s.a.s) ve ashabının yolunu ve metodunu uygulamaya geçiremedikleri için Wiktorowicz'in ifade ettiği bu husus onların "gerçek Selefi"³² olup olmadıkları tartışmasını daha da alevlendirmeye devam edecek gibi görünmektedir.

2. SELEFİ HAREKETİN İNGİLTERE'DEKİ FAALİYETLERİ

Selefilik hareketin temel gayesinin İslam'a sonradan dahil edilen insan kaynaklı unsurların ayıklanması olduğu söylenebilir. Hz. Peygamber ve ashabının hayatından sonra İslam'a hem inanç hem de ibadetler noktasında dâhil edilen hemen hemen her husus onlara göre dinin aslından uzaklaşmaya sebep olan bid'atlardır. Dolayısıyla dinin kültürel ve folklorik anlayış biçimlerinden temizlenmesi gerekir. İngiltere gibi gayri-Müslim bir ülkede Müslümanların günlük yaşantılarında hemen hemen her gün karşılaşmış oldukları sorunlara veya İslam karşıtlarının argümanlarına yeteri düzeyde cevap verememeleri de Selefi hareketin özellikle gerçek İslam kimliği arayışı içerisinde olan İngiltere doğumlu genç Müslümanlara cazip geldiğinin altını çizmek gerekir. İngiltere'deki Müslümanların yaşamlarının merkezinde mescit/cami bulunmaktadır ve pek çok cami içerisinde iletişim dili olarak Urduca'nın kullanıldığı bilinmektedir.³³ Cami yönetiminin genelde yaşlı ve ilk kuşak göçmenlerinden oluşmasının³⁴ da gençlerin cami etrafında şekillenen dini kimliğinde bir takım eksiklikleri ve problemleri beraberinde getirmektedir. İngiltere'de Müslümanlar üzerine araştırmalar yapan Geaves bunu "etnik kültür, Kur'anî İslam ve İngiliz kültürü" arasında kalan genç Müslümanların sürekli bir gerilim durumunda olduğunu ve buna bağlı olarak bir arayış içerisinde olan gençlerin ikilemede kalabildiklerini aktarmaktadır.³⁵ İngiliz kültürünün etkisiyle hem eğitim alan hem de o çevrede yetişen genç kuşak Müslümanlar, sorunlarına kendi etnik ve mezhebi çevrelerinden çözüm bulamadıklarında kendilerini gerçek İslam'ın savunucuları ve uygulayıcıları olarak gören Selefi hareketin söylemlerine kaptırmaktadırlar.

Özellikle anadilleri İngilizce olan mühtedilerin Medine İslam Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Selefi davayı yaymak için çeşitli cami, kültür merkezi ve üniversite kampüslerinde vaaz turları düzenlemelerinin etkisi son derece önemlidir. Ayrıca İngilizce literatür (kitap, dergi, vcd, dvd vb.) sağlamanın da bunda payı büyüktür. Çalışmalarını genelde genç Müslümanlar üzerine yapan Sadek Hamid, Britanya'daki genç Müslümanlara Selefilik akımının çekici gelmesinin nedenlerini beş maddede sıralamaktadır:

Birincisi, çok iyi finanse olmuş Suudî-Selefi söylemin küreselleşmesiyle camilerin maddi olarak desteklenmesi, çok sayıda Selefi literatürün dağıtılması, Selefilik'in mümtaz öncülerinin internette yer alması ve Medine Üniversitesi'nden mezun olanların buraya gelişi. İkincisi, dini güven ve gururlarını yeniden kazanabilecek dinî kimlik arayışı içinde olan Britanya doğumlu Müslümanların iştiaklı kabulü. Üçüncüsü, hem küresel Selefilik'in dış etkisinin bir sonucu olarak hem de Selefi söylemin uluslararası düzeyde çeşitlilik göstermesiyle artan Selefilik içi tartışmalar ve rakip İslamî eğilimlerle rekabetten dolayı Selefilik'in cazibesinin doğal olarak büyümesi ve gelişmesi. Dördüncüsü, ilmi seviyede geleneksel İslâmî bakışa sahip olanların karşı tepkisi, tabiri caizse "güçlü tasavvuf" duruşu, fanatik Selefilileri İslam medeniyetinin sofistike anlayışlarında kusur bulmaya sevk etmesi. Son olarak, 11 Eylül ve 7 Temmuz terör saldırılarının etkisiyle daha önce ayrışmanın olduğu yerlerde [Müslümanları] iç gözlem yapma, yakınlaşma ve bir arada yaşamaya sevk etmesi.³⁶

Özetle ifade etmek gerekirse, Selefi hareketin odaklandığı İngiltere doğumlu genç Müslümanların Selefi kimliği benimsemelerinde içinde buldukları kimlik bunalımından kurtulma arzusunun büyük bir payı vardır. İngiliz toplumu içerisinde azınlık psikolojisiyle daha büyük bir kimliğin parçası olmanın memnuniyet verici olduğunu ve geçmişte gerçek İslam kimliğine sahip olanlar muazzam başarılarla nasıl ulaşırlarsa kendilerinin de buna ulaşabilecek bir potansiyele sahip olduklarının çeşitli vesilelerle dile getirilmesi genç kuşakların geleceğe dair umutlarını canlı tutmaktadır.³⁷

Selefilik hareketine mensup olanların faaliyetleri genelde tevhid ve şirk konuları etrafında dönmektedir. Burada esas olan Kur'an ve Sünnet'e bağlılıktır. Çünkü onlara göre İslam'ın ilk asrından sonra dine çeşitli bid'at ve hurafeler girmiştir. Ulema arasında taklit yaygınlaşarak Kur'an ve Sünnet metinlerinden ziyade kelimeler, fıkıh ve tefsir alimlerinin şahsi görüşleri ön plana çıkmıştır. Bu da bir nevi İslam toplumunu durgunluğa sevk ettiği tasavvuf ve tarikatlarla kurtuluşa ereceğine inanan halkın İslam'ın özünden uzaklaştığı sonucuna götürmüştür.³⁸ Dolayısıyla modern dönemde Selefi hareketin temel gayesi İslam'ın özüne yeniden dönmektir.

İngiltere'de özellikle folklorik bir İslam yaşantısı görünümü veren göçmenlerin dini kimlik yapıları "etnisite" ve "mezhep" etrafında şekillenmektedir.³⁹ İngiltere'de yaşayan Müslümanların çoğunluğu Barelvi deneni sufi geleneğe mensuptur⁴⁰ ki onların günlük dini yaşantıdaki inanç ve uygulamaları genelde bid'at kategorisiyle ilişkili olarak Selefilere şirk olarak adlandırılmaktadır. Arap kökenli üniversite öğrencilerinin ağızından kampüs yakınındaki bir Barelvi cami cemaati için "müşrik" sıfatının kullanıldığını ve camiye gitmektense Cuma namazını kılmamayı tercih ettiklerini İngiltere'de öğrendiğim yıllarda bizzat işitmişim. Tasavvuf yaşantısıyla geleneksel din anlayışı

31 Al-Rasheed, "Saudi Religious Transnationalism in London", 157.

32 Wiktorowicz, "Anatomy of the Salafi Movement", 217.

33 Aydın Bayram, "Gayri-Müslim Bir Ülkede Cami ve Fonksiyonları: Büyük Britanya Örneği", *Uluslararası Cami Sempozyumu (Sosyo-Kültürel Açıldan)*, ed. Fikret Karaman (Ankara: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2018), 2/136.

34 Lewis, *Young, British and Muslim*, 94.

35 Ron Geaves, *Islam in Victorian Britain: The Life and Times of Abdullah Quilliam* (London: Kube, 2010), 301-302.

36 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 369-370.

37 Philip Lewis, *Young, British and Muslim*, 139-140.

38 Özervarlı, "Selefiyye", 400.

39 Aydın Bayram, *Sunni Muslim Religious Life in Britain: With Special Focus on Religious Practices, Religious Authority, and Intra-Faith Relations* (London: Lulu, 2014), 215.

40 Lewis, *Young, British and Muslim*, 99.

şını benimseyen Barelvililerin Hz. Muhammed (s.a.s.) ve evliyaya göstermiş olduğu aşırı ta'zim, özellikle onları Selefililerin mücadele ettiği şirk kategorisi içerisinde sokmuştur.

İngiltere'deki Selefi hareket, 1990'lı yıllardan itibaren Suud merkezli âlim ve müftülerden Nasiruddin el-Albanî, Muhammed el-Usaymin'in kaleme aldıkları yazı ve fetvaların İngilizce tercümeleri, Suudî Arabistan'ın basımını finanse ettiği Kur'an tercümesi ve Cum'a adlı dergiyle İngiltere'deki Müslümanların gündemlerinin meşgul etmeye başlamıştır.⁴¹

Kendilerini sünnet Müslümanların yegâne temsilcileri görüp diğer Müslümanları ötekileştirmeleri tipik Selefi söylemlerinden biridir. Ayrıca kendilerinin isimlerinden ziyade künyeleriyle "ebû ...../ ümmü....." çağrılmalarını ve bilinmelerini istemektedirler.⁴²

İngiltere'de İslam'ın temsil edilmesi noktasında dini gruplar arasındaki rekabet 1990'lı yılların başından itibaren artmaya başlayınca özellikle Selefilik akımına mensup kişilerin dini bilgileriyle ön plana çıkıp yaşları on sekiz ile otuz arasında değişen genç İngiliz-Müslümanları etkilediğini, her geçen gün artan mühtedinin kendilerine katılmasıyla⁴³ da başarılı bir grafik çizdikleri söylenebilir.

Üniversite kampüslerindeki en büyük rakiplerinden Hizbu't-Tahrir'in Ulusal Öğrenci Birliği (National Student Union) tarafından kampüslerden 1980'li ve 90'lı yıllarda yasaklanması⁴⁴ da Selefi hareketin müntesip sayısını artıran başka bir etkidir. Filistin'de siyasi bir parti olarak Takıyuddin en-Nebhani tarafından kurulan Hizbu't-Tahrir de Selefilik gibi İslamî yaşam tarzının yeniden kazanılmasını amaçlamaktaydı. Ancak bu parti küresel bir "İslam Devleti"nin kurulması ideolojisiyle, Selefilik hareketinden ayrıldığı söylenebilir.⁴⁵ Nitekim bu siyasî hareket de İngiltere'de üniversite kampüslerinde "gerçek İslam" arayışı içinde olan genç İngiliz-müslümanlarını hedef kitle olarak seçmişti.⁴⁶

3. İNGİLTERE'DEKİ SUFİ-GELENEKÇİ AKIMLARIN SELEFİ HAREKETE KARŞI FAALİYETLERİ

Yukarıda ifade edildiği gibi Selefi hareketin karşı çıktığı yaşamın başında tasavvuf gelmektedir. İngiltere'deki Müslümanlar -ki çoğunluğu Hint-alt kıtasından gelmekte- düşünülürken aklı ilk gelen grubun Barelvililer olduğunu belirtmek gerekir. Barelvi hareketi, ismini hareketin karizmatik kurucu lideri Ahmed Rıza Han (1856-1921)'in Hindistan'da yaşadığı Uttar Pradeş bölgesinde yer alan Bareilly kasabasıyla alır. Barelvi hareket, genel itibarıyla inanç ve ibadetlerdeki görüşlerini tasavvuf anlayışı çerçevesinde şekillendirmiştir. Hareketin lideri Ahmed Rıza Han'ın görüşlerinin merkezinde Hz. Muhammed'e verilen kutsiyet vardır ki bunun asırlardır tasavvuf yoluyla günümüze kadar geldiği vurgulanmaktadır.⁴⁷ Barelvi hareketi, kendilerini özel olarak "Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat"⁴⁸ olarak isimlendirse de yaygın olarak Barelvi ismiyle bilinmektedirler. Barelvilere göre, bireyin dinî açıdan kendisini geliştirmesi ve kemâle ermesi ancak tasavvuf yolu ile mümkündür.

Barelvilere Hint-alt kıtasında karşı çıkıp onların dine pek çok bid'at ve hurafe soktuklarını iddia eden grub Deobandilerdir. Deobandî hareketi de Delhi'nin kuzeyinde yer alan bir kasabada dini okullar açmak suretiyle halkı İngilizlerin asimilasyonundan kurtarmayı amaçlayan tasavvuf geleneğine bağlı ancak reform yanlısı olarak tanımlanabilecek İslami akımlardan biridir.⁴⁹ Hem Deobandiler hem de Barelvililer esasen gelenekçi görüşleriyle İslam inanç ve pratiklerini sürdürmek istemelerine rağmen buna yaklaşım metodu hususunda farklılaşmaktadırlar. Deobandiler daha çok doktrin ve tarihe dayalı ideal İslam anlayışını benimserken; Barelvililer ise günümüz şartlarında da eskiden olduğu gibi sūfi liderlerin ve evliyanın kerametlerinin devam ettiğini, dolayısıyla onlara gereken önemin verilmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar.⁵⁰ İngiltere'deki Hint kökenli Müslümanlar arasında Barelvi-Deobandî gerilimi devam etmektedir. Örneğin, bayram günlerinin belirlenmesinde Barelvililer, astronomik verileri esas alıp ona göre takvim belirlerken; Deobandiler ise Suudî Arabistan'da hilalin görülmesine bağlı olarak bayram günlerinin belirlenmesini tercih etmektedirler.⁵¹

İngiltere'de Barelvi hareketine mensup müslümanlar her ne kadar etnik köken olarak Pakistan ve Bangladeş gibi iki ülkeye dayalı olsa da onları birbirine bağlayan daha güçlü "Kadiri, Çiştî ve Nakşibendî" tarikat silsileleri vardır.⁵² Hatta Nakşibendî tarikatının Hakkânî koluna mensup pîrlerinden Nazım Kıbrısî'yi (öl. 2014) de İngiliz araştırmacılar Barelvi hareketi kapsamında değerlendirmektedirler.⁵³

Selefi hareketin gençlere empoze ettiği en önemli unsurlardan biri herhangi bir mezhebi taklit etmemedir. Bu duruma karşı hem Deobandi hem de Barelvililer'in tepkisi ortak noktada birleşmektedir. Her iki grup da fıkhîta Hanefî mezhebinin mensupları olduklarından günümüzde olası bir mezhepsizlik düşüncesini kesinlikle kabul etmemektedirler. Bunu her iki gruba ait literatürden⁵⁴ açıkça öğrenmekteyiz. İslam düşüncesinin zirve olduğu bir dönemde ortaya çıkan mezhep imamalarının ulaşmış olduğu takva seviyesine günümüzdeki sıradan insanların ulaşmasının zor olduğunun altını çizen gelenekçi anlayışa göre, bilakis herhangi bir mezhebi taklit etmenin insanın doğru yoldan sapmasına engel olan güvenli bir rehberlik olduğu ifade edilmektedir. Deobandi ve Barelvililerin camilerinde buna dair hutbe, vaaz, kurs ve etkinliklerin düzenlenerek Selefi düşüncenin bu husustaki yanılışına karşı mensuplarının özellikle gençlerin bilgilendirilmeleri yaygın faaliyetler arasındadır. Üniversite gençleriyle yapmış olduğumuz röportajlarda da çoğunluğun bir mezhebi taklit ettikle-

41 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 357.

42 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 361.

43 Hamid, "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth", 360.

44 Tahir Abbas, "Islamic Political Radicalism in Western Europe", *Islamic Political Radicalism: A European Perspective* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007), 3.

45 Suha Taji-Farouki, *A Fundamental Quest: Hizb al-Tahrir and the Search for the Islamic Caliphate* (London: Grey Seal, 1996), 171.

46 Hizbu't-Tahrir'in İngiltere'deki üniversite kampüslerinde yasaklanmasından sonra 1996 yılında Ömer Bekri Muhammed tarafından kurulan el-Muhacirün adlı grup bu işi devr almıştır. Bir müddet faaliyetlerine devam etmiş kısmen de başarılı olmuştur. Ancak, el-Muhacirün da bir müddet kuşkuyla takip edildikten sonra 2004 yılında kendi liderinin isteğiyle faaliyetlerine son vermiştir. Daha detaylı bilgi için bk. Quintan Wiktorowicz, *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West* (Rowman & Littlefield, 2005), 5.

47 Francis Robinson, *Varieties of South Asian Islam* (Coventry, the UK: Centre for Research in Ethnic Relations, University of Warwick, 1988), 8.

48 Abu Ammar, *Traditional Scholarship and Modern Misunderstandings: Understanding The Ahl al-Sunnah* (Bristol: The Islamic Information Centre, ts.), 74.

49 Metcalf, *Islamic Revival in British India*, 300.

50 Aydın Bayram, "Büyük Britanya'daki İslâmî Akımlar", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 1/3 (26 Aralık 2015), 400.

51 Bayram, *Sunni Muslim Religious Life in Britain*, 128.

52 Geaves, *Sectarian Influences Within Islam in Britain*, 101.

53 Gilliat-Ray, *Muslims in Britain*, 96.

54 Abu Ammar, *Traditional Scholarship and Modern Misunderstandings: Understanding The Ahl al-Sunnah*, 70-95; Muhammed Taqi Usmani, *The Legal Status of Following a Madhab* (Karachi: Zam Zam Publishers, 2007), 57.

rini görmekteyiz.⁵⁵ Genelde bu yolun daha güvenli olduğunu, milyonlarca Müslümanın bugüne kadar mezheplerden birini taklit etmekle hatada birleşemeyecekleri gibi gerekçelerini sunan muhataplar, günümüzdeki sıradan her Müslümanın müçtehit seviyesinde olmadığını dolayısıyla da bir mezhebi taklit etmenin gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

İngiltere’de genç Müslümanların Selefi hareketin söylem ve uygulamalarına karşı referans olarak aldıkları, geleneksel İslam anlayışını savunan önde gelen birkaç ismi burada sıralamakta yarar var. Lübnan asıllı Muhammed Hişam Kabbani, Selefilere tasavvuf karşıtı söylemlerini çürütmeye girişenlerin başında gelmektedir. Nazım Kıbrısı’nın görevlendirmesiyle Amerika’da tasavvuf hareketi temsil eden önemli kişilerden biri olan Kabbani, başkanlığını yürüttüğü Amerika Ehl-i Sünnet Kurumu (Al-Sunna Foundation of America, kısa adı ASFA) vasıtasıyla Selefi harekete karşı pek çok makale ve kitap kaleme almıştır.⁵⁶ Eserlerinde genel itibarıyla Selefi hareketin Tasavvuf ve tarikatlara yöneltmiş olduğu eleştiri ve ithamlara karşı cevap verdiği görülmektedir. Bazen cevaplarında hem Selefilere referans olarak kabul ettiği İbn-i Teymiyye bazen de Selefilere ulaşmayı hedefledikleri dönemde yaşamış Ahmed b. Hanbel gibi Ehl-i Sünnet’in önde gelen mezhep imamlarının görüşlerine yer vererek Selefilere iddialarını boşa çıkarmayı amaçlamaktadır. Örneğin, 1997 yılında yayımlanmış “The Salafi Movement Unveiled” (Selefi Hareketin Açıklanması) adlı çalışmada Hişam Kabbani, Selefilere kim olduğunu, Selefilere Müslümanları suçladıklarını ancak kendi kimliklerini gizlediklerini, Kur’an’ı Kerim’i literalist bir yaklaşımla bağlamından kopararak diğer Müslümanlara karşı kullandıklarını, küfr kavramıyla ilgili temelsiz yeni kurallar koymaya çalıştıklarını, Nakşibendileri şirke düşmekle suçlarken kendilerinin küfre girme yanılsamalarını, peygamberlerin şefaate etme rollerinin olmadığını ancak Kur’an ve sünnetteki gerçeklerle bunun uyuşmadığını, Kur’an’daki bazı kelimeleri sadece sözlük anlamında değerlendirerek İslam inancına Allah ile ilgili teşbih ve teccime yol açabilecek (anthropomorphism) kavramları soktuklarını, ve benzeri konularda Selefilere kendi yayınlarından hareketle açıklamaktadır.⁵⁷

Selefi hareketin faaliyetlerine karşı duran diğer önemli isim Amerikan asıllı mühtedi Hamza Yusuf Hanson’dur. İslamî ilimlerde derin bilgiye sahip ve çok yönlü karizmatik kişiliğiyle İngiltere’de pek çok genç Müslümanın rol-model olarak gördüğü kişilerden biridir.⁵⁸ İngiltere’de etnik ve mezhebi kimlik fark etmeksizin pek çok genç üzerinde etkisi olan Hamza Yusuf’un geleneksel dini eğitimin bugüne gelmesindeki rolünü ön plana çıkararak gençleri bir mezhebi taklit etmeleri gerektiği ve bu muazzam mirasa sahip çıkmaları yönündeki güçlü tavsiyesi ile genç İngiliz Müslümanların da bu çağrıya kayıtsız kalmadıkları söylenebilir.

Hamza Yusuf’un görüşlerini destekler mahiyette Cambridge Üniversitesi, İslamî ilimlerde Profesör olan İngiliz asıllı Tim Winters (Abdulahkim Murad) ile Amerikan asıllı Nuh Keller’in⁵⁹ de katkısını burada zikretmek gerekir. “masud.co.uk” adlı web sitesinde bu ikisinin İslam’ın geleneksel yönünü ön plana çıkaran ve bu gelenek içerisindeki mirasın değerini hatırlatan pek çok yazısını bulmak mümkündür. Mesela onlardan birinde Abdulahkim Murad, 2016 yılında “Understanding The Four Madhabs: the problem with anti-madhabism” (Dört mezhebi anlama: mezhepsizlik problemi) adında kaleme almış olduğu yazısında İslam medeniyetinin kültürel, entelektüel ve tarihi mirasının kendi içinden ve Müslümanların kendi meselelerini çözmek için ortaya koymuş oldukları değerli bir çabanın ürünü olduğunu vurguladığı görülmektedir. Ona göre, bu dört mezhep imamlarının taklit edilmesi günümüz genç Müslümanları için güvenli bir sığınak gibi durmaktadır. Günümüzde her sıradan insanın müçtehit olmasının mümkün olmadığını da dikkat çeken Murad, inananların doğru yoldan uzaklaşmaması ve içtihad edeceğim diye sapkın bid’atlar çıkarmaması gerektiğinin altını çizmektedir. İslam medeniyeti içerisinde var olan bölünme ve mezhepleri kültürel bir zenginlik olarak değerlendirdikten sonra normal bir Müslümanın herhangi bir mezhebi taklit etmemesi yani müçtehid olabilmesi için en az sekiz hususta belli bir yetkinlikte olması gerektiğine işaret etmektedir.⁶⁰

Benzer şekilde Nuh Keller de “masud.co.uk” adlı web sitede pek çok yazısında geleneksel Sünni İslam anlayışının değerini ön plana çıkarmaktadır. Chicago Üniversitesi’nde felsefe ve Arapça eğitimi aldıktan sonra Ortadoğu ülkelerine ziyaretlerde bulunmuştur. 1977 yılında Ezher Üniversitesi’nde Müslüman olduktan sonra Suriye ve Ürdün’de akide ve fıkıh gibi geleneksel İslami ilimlerde eğitimini tamamlayarak icazet almıştır. İngilizceye tercüme ettiği İbn Nakib el-Mısıri’nin (öl. 1368) ‘Umdetü’s-sâlik’ adlı eser (The Reliance of the Traveller), Ezher Üniversitesi’nin Avrupa dillerinde İslam hukuku alanında tescillediği ilk çalışmadır.⁶¹ Nuh Keller, yazılarında genelde bugüne kadar ulaşan ehl-i sünnet ulemasının katkısına dikkat çekerek bunun günümüz Müslümanları için ne kadar değerli bir hazine olduğunu vurgulamaktadır.

2014 yılında, Selefi hareketin ne olduğu ve onların Müslüman toplumunun büyük çoğunluğuna yöneltmiş olduğu sorulara cevap verdiği bir yazısında bu dini sadece kendilerinin doğru-dürüst anladığını iddia edip bugüne kadar gelen ilmî birikimi reddeden hareket ya da anlayışların sadece bir kurgu unsuru olduklarını ve geçmişte yapılan hataları veya çürütülen teorileri tekrarlama riski taşıdıklarını belirtmektedir. Bugüne kadar pek çok meseleyi çözüme kavuşturan ehli-sünnet mezhebinin bunu da geride bırakacağına inanmaktadır.⁶² Nuh Keller, tasavvufun bir bid’at olduğu iddialarına karşı görüşlerini yansıttığı bir yazısında sūfi yaşam biçiminin tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi İslamî ilimlerin yanı sıra Emevi ve Abbasilerden Memlûklüler ve 6 asır devam eden Osmanlı ile günümüze kadar gelen İslam medeniyeti içerisinde öğretilen ve uygulanan bir disiplin olduğunu savunmaktadır. İnsanın özellikle Allah ile ilişkisindeki önemine dikkat çektikten sonra bunu pek çok ayet ve kudsi hadis ile destekleyen Keller, tasavvufun İslâm’daki önemini belirtmektedir. Ayrıca, Selefilere otorite olarak kabul ettikleri İbn-i Teymiyye ve İbn-i Kayyim el-Cevzi gibi alimlerin de tasavvufa ilgili övücü görüşlerinin olduğuna kendi eserlerine atıfta bulunarak onların nasıl bir çelişki ve yanılgı içerisinde olduklarını da altını çizmektedir.⁶³

55 Bu çıkarım, 2011-12 yılları arasında Leeds Üniversitesi kampüsünde yapmış olduğum saha çalışmasında elli üniversite öğrencisiyle yapılan anket ve mülakatın verilerinde kırk beş öğrencinin beyanına dayanmaktadır.

56 Bunlardan bazılarının isimleri şu şekildedir: 1) The Encyclopedia of Islamic Doctrine (Yedi ciltlik bir çalışma), 2) Salafi Unveiled, 3) Islamic Beliefs and Doctrine According to Ahl al-Sunna: A Repudiation of “Salafi” Innovations.

57 Muhammad Hisham Kabbani, *The Salafi Movement Unveiled* (As-Sunna Foundation of America, 1997), 9-27.

58 Hamid, “The Attraction of ‘Authentic Islam’: Salafism and British Muslim Youth”, 366.

59 Hamid, “The Attraction of ‘Authentic Islam’: Salafism and British Muslim Youth”, 366.

60 <http://masud.co.uk/understanding-the-four-madhabs-the-problem-with-anti-madhabism/> (Erişim 25 Şubat 2022).

61 <http://masud.co.uk/authors/nuh-keller/> (Erişim 12 Şubat 2022).

62 <http://masud.co.uk/who-or-what-is-a-salafi-is-their-approach-valid/> (Erişim 12 Şubat 2022).

63 <http://masud.co.uk/how-would-you-respond-to-the-claim-that-sufism-is-bida/> (Erişim 11 Şubat 2022).

Özetle, Muhammed Hişam Kabbani, Hamza Yusuf, Abdulhakim Murad ve Nuh Keller gibi geleneksel İslâmî kurumların gerekliliği ve hâlâ günümüzdeki geçerliliği savunan kişilerin İngiltere'deki genç Müslümanlar üzerinde önemli bir etki bıraktıkları sonucuna ulaşabiliriz. Dolayısıyla bu durum İngiltere'de Selefilere ve onların faaliyetlerine karşı gelenekçilerin kazandığı bir başarı olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

İngiltere'deki Müslümanları etnik çeşitlilik ile beraber mezhebi farklılıkları barındıran bir topluluk olarak tanımlayabiliriz. Geleneksel ve kültürel İslam anlayışlarıyla neredeyse bir asırdır kimliklerini yabancı bir kültür ortamında korumaya çalışan İngiltere'deki Müslümanlar, hem dışardan hem de içten gelen sorunlarla zaman zaman mücadele etmektedirler. Gayri-müslim bir ülkede ayrımcılık, ırkçılık ve İslamofobi düşmanlığına karşı dış çevreye karşı mücadele ederken; mezhep ve zihniyet çatışmalarına karşı da iç dünyasında farklı gelişmeler ve İngiltere'de gerçek İslam'ı temsil etme noktasında rekâbet mücadelesi vermektedirler.

İngiltere'de selefi-gelenekçi (süfi) gerilimini yansıtmaya çalıştığımız bu makalede dil unsurunun ne kadar etkili bir araç olduğunu belirtmek gerekir. Selefi da'vayı yaymak isteyenlerin özellikle İngiliz asıllı olan mühtedileri da'va fakültelerinde gerekli eğitimi aldırdıktan sonra sahaya sürdükleri ve bu dil faktörünü kullandıkları aşikârdır. İngilizce olarak yeteri kadar literatürün eksikliği veya İslam dünyasında kabul gören klasik eserlerin tercümelerinin nadiren bulunması da Selefi hareketin meydana at koşturmasına olanak hazırlamıştır.

Dil faktörünün farkına varan İngiltere'deki gelenekçi İslam anlayışına sahip kesimler son yarım asırdır karşı atağa geçerek Amerikan asıllı olan bilginlerinin de katkısıyla Selefi harekete karşı koymaya çalışmışlardır. Geçmişte ortaya konulan muazzam çalışmaları ortaya koymak ve onların bugüne kadar getirmiş olduğu birikiminin topyekûn reddedilmesinden ziyade bundan istifade edilmesi yönünde gayret sarf eden gelenekçi anlayışın yine İngilizceyi iyi kullanmalarından dolayı bunda başarılı oldukları sonucuna ulaşılabilir. İngiltere gibi gayri-müslim bir çevrede çeşitli İslâmî akım ve grupların rekabeti gerçek İslam'ı temsil etme noktasından burada yaşayan Müslümanların sorunlarına çözüm bulma noktasına doğru hareket etmesi durumunda belki de İslam kültür ve medeniyetine Müslüman azınlık fıkhi alanında katkısı olacaktır. Bu durum ister selefi ister süfi olsun, özellikle de İngiltere gibi batılı ülkeleri vatan olarak kabul eden genç Müslümanlar açısından kültürel ve dini bir zenginlik oluşturacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author have no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Abbas, Tahir. "Islamic Political Radicalism in Western Europe". *Islamic Political Radicalism: A European Perspective*. 3-14. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007.
- Abu Ammar. *Traditional Scholarship and Modern Misunderstandings: Understanding The Ahl al-Sunnah*. Bristol: The Islamic Information Centre, ts.
- Al-Rasheed, Madawi. "Saudi Religious Transnationalism in London". *Transnational Connections and the Arab Gulf*. ed. Madawi al-Rasheed. 149-167. Routledge Research in Transnationalism. London: Taylor & Francis, 2005.
- Ansari, Humayun. *The "Infidel" Within: The History of Muslims in Britain, 1800 to The Present*. London: C. Hurst, 2003.
- Bayram, Aydın. "Büyük Britanya'daki İslâmî Akımlar". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 1/3 (26 Aralık 2015), 390-415. <https://doi.org/10.20486/imad.84604>
- Bayram, Aydın. "Gayri-Müslim Bir Ülkede Cami ve Fonksiyonları: Büyük Britanya Örneği". *Uluslararası Cami Sempozyumu (Sosyo-Kültürel Açidan)*. ed. Fikret Karaman. Ankara: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Bayram, Aydın. *Sunni Muslim Religious Life in Britain: With Special Focus on Religious Practices, Religious Authority, and Intra-Faith Relations*. London: Lulu, 2014.
- Bilal Philips. "About". Erişim 13 Ocak 2022. <https://bilalphilips.com/about/>
- Birt, Jonathan. "Wahhabism in the United Kingdom: Manifestations and Reactions". *Transnational Connections and the Arab Gulf*. ed. Madawi al-Rasheed. 168-184. Routledge Research in Transnationalism. London: Taylor & Francis, 2005.
- British Broadcasting Corporation (BBC). "News". Erişim 4 Ocak 2022. <https://www.bbc.com/news/uk-11701269>
- Büyükkara, Mehmet Ali. "Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi". ed. Ahmet Kavas. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Geaves, Ron. *Islam in Victorian Britain: The Life and Times of Abdullah Quilliam*. London: Kube, 2010.
- Geaves, Ron. *Sectarian Influences Within Islam in Britain with Reference to the Concepts of "Ummah" and "Community"*. Leeds: Leeds University, 1996.
- Gilliat-Ray, Sophie. *Muslims in Britain: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. Basım, 2010.
- Green Lane Masjid. "About History". Erişim 2 Şubat 2022. <https://www.greenlanemasjid.org/about/history-of-green-lane-masjid/>
- Hamid, Sadek. "The Attraction of 'Authentic Islam': Salafism and British Muslim Youth". *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*. ed. Roel Meijer. New York: Columbia University Press, 2009.
- Jam'iyyah Ihya Minhaaj al-Sunnah (JIMAS). "About us". Erişim 5 Ocak 2022. <https://www.jimas.org/about-us/>
- Jihadi Salafi Movement. "Abu Qatada al-Filastini". Erişim 4 Ocak 2022. <https://www.jihadica.com/abu-qatada-al-filastini-i-am-not-a-jihadi-or-a-salafi/>
- Kabbani, Muhammad Hisham. *The Salafi Movement Unveiled*. As-Sunnah Foundation of America, 1997.
- Lewis, Philip. *Young, British and Muslim*. London: Continuum, 2008.
- Luton Islamic Centre. "About". Erişim 2 Şubat 2022. <https://lutonislamiccentre.com/about/>

- Masud.co.uk. "Articles". Erişim 25 Şubat 2022. <http://masud.co.uk/understanding-the-four-madhabs-the-problem-with-anti-madhabism/>
- Masud.co.uk. "Articles". Erişim 12 Şubat 2022. <http://masud.co.uk/who-or-what-is-a-salafi-is-their-approach-valid/>
- Masud.co.uk. "Articles". Erişim 11 Şubat 2022. <http://masud.co.uk/how-would-you-respond-to-the-claim-that-sufism-is-bida/>
- Masud.co.uk. "Authors". Erişim 12 Şubat 2022. <http://masud.co.uk/authors/nuh-keller/>
- Metcalfe, Barbara Daly. *Islamic Revival in British India: Deoband, 1860-1900*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1982.
- Muhammad Surour Zayn al-Abidin (Surour). "Salafi subsect" Erişim 12 Ocak 2022. <https://www.surour.net/>
- Nielsen, Jorgen. *Muslims in Western Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004.
- Office of National Statistic (The UK). "2011 Census Data". Erişim 13 Aralık 2012. https://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?newquery=*&newoffset=25&pageSize=25&edition=tcm%3A77-286262
- Office of National Statistic (The UK). "2011 Census Local Authorities". Erişim 6 Ocak 2022. <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/detailed-characteristics-for-local-authorities-in-england-and-wales/sty-religion.html>
- Organisation of Associated Salafi Islamic Societies (OASIS). "Salafi Publications". Erişim 8 Şubat 2022. <https://abukhadeejah.com/may-1996-oasis-salafi-publications-a-new-approach-to-salafi-dawah/>
- Özervarlı, M. Sait. "Selefiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/399-402. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2009.
- Robinson, Francis. *Varieties of South Asian Islam*. Coventry, the UK: Centre for Research in Ethnic Relations, University of Warwick, 1988.
- Taji-Farouki, Suha. *A fundamental quest: Hizb al-Tahrir and the search for the Islamic Caliphate*. London: Grey Seal, 1996.
- The National Archives (The UK). "UK Government Web Archive". Erişim 6 Ocak 2022). <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20160105215235/>
- Usmani, Muhammed Taqi. *The Legal Status of Following a Madhab*. Karachi: Zam Zam Publishers, 2007.
- Wiktorowicz, Quintan. "Anatomy of the Salafi Movement". *Studies in Conflict & Terrorism* 29/3 (01 Mayıs 2006), 207-239. <https://doi.org/10.1080/10576100500497004>
- Wiktorowicz, Quintan. *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West*. Rowman & Littlefield, 2005.

EXTENDED SUMMARY

The relationship between Muslims and British can be traced back into the eighth century that the latter became aware of the former when they arrived Sicily and Spain. Muslims barely visited England, nor they did establish any trade connections. However, with the industrial revolution England accelerated seeking raw material and market in the east, especially in Muslim populated areas, such as in India, Egypt, and the Middle East. Muslim sailors and soldiers worked many years with British that after the World War One, there was a massive migration trend from Muslim countries to England. Nowadays, various ethnic immigrant communities exist together in England. Thus, as far as Muslims concerned it can be said Muslim communities in England represent a kind of miniature of whole Muslim community in the world with a current population approximately 3 million people. Two thirds originate from South Asian backgrounds including India, Pakistan and Bangladesh along with significant numbers from the Middle East and Africa. From the beginning of the second half of the twentieth century Muslims decided to settle down in England. For that they began to institutionalise in terms of religious building and education facilities. It is widely known that Muslim communities transplanted organisations and institutions exist in their home countries. It has resulted in a various ethnic and sectarian Muslim communities that each express itself own terms and definitions. While the first and second generation migrant Muslims stick to traditional religious identity; British-born young generation experience a dilemma in searching real Muslim identity. They can not find answers to the problems they face every day such as living as a minority in a non-Muslim country. From the 1970s onwards Salafi mission began to institutionalise in England and recruit young British-Born Muslims. The target audience has some problems in searching real Muslim identity while comparing their home-grown cultured Islam and ideal one exist in the history. In everyday life, facing islamophobia and religious discrimination is another pushing factor for young Muslims to challenge religious identity. Salafi figures including British converts who gained religious education in Saudi Arabia have used the medium English to reach target audience that it can be said they are successful in giving class circles, seminars, conferences, summer courses and so on. Many mosques with Salafi names were opened as well as cultural centres with Saudi finance. The organisation being in the centre and most effective in spreading Salafi ideas was JIMAS (Jam'iyah Ihya Minhaaj al-Sunnah) established in 1984. However, Salafi mission began to lose its energy challenging internal splits and methodology. Although Salafis have a general aim to reach to the standards of the time when the Prophet and his companions lived, they differ in doing so methodologically. The typology of Wiktorowicz in defining Salafi method namely, purists, politicians and jihadis is useful for that. In England, a decade later OASIS (Organisation of Associated Salafi Islamic Societies) was founded in order to focus on university campuses. Later on a number of organisation mushroomed throughout crowded cities of England. To name of some of them are Salafi Institute, Salafi Publications, Luton Islamic Centre, Green Lane Mosque, Al-Maghrib Institute, Islam Channel and Peace TV. The majority of Muslims in England are originally from the Indian sub-continent that they used to live under British rule for the last three centuries. In daily religious life sufism has a significant impact on that Muslim community. Traditional religious organisations and schooling was transferred from home countries to England where traditional sufi-oriented Deobandi and Barelvi movements institutionalised well. They try to maintain traditional religious identity in a secular environment by sticking traditional religious understandings and ethnic values. Not only do they challenge internal and chronic topics brought from home countries, but also have to answer to the blames of Salafis committing shirk (divine association) and creating bid'ah (innovations). The counter attack of traditional Deobandi and Barelvi movements is mainly resulted from the the usage of English language. For that charismatic figures, such as Hamza Yusuf, Nuh Keller, Muhammad Hisham Kabbani and Tim Winter come to the fore. This paper deals with Salafi institutionalisation and activities in England and in return what traditional Deobandi and Barelvi movements offer against Salafi claims and stopping their activities.